

Förstudie

Namn på förstudie: Skola i skogen

Författare: Amanda Belloni Lidbrink / Kseniia Zlygosteva

Datum: 2022-02-16

Version: 2

Sida: 1 (26)

Förstudie

Skola i skogen - utomhusklassrum

Förstudie

Namn på förstudie: Skola i skogen

Författare: Amanda Belloni Lidbrink / Kseniia Zlygosteva

Datum: 2022-02-16

Version: 2

Sida: 2 (26)

Version

Datum	Författare	Version	Ändring
2022-01-20	Amanda Belloni Lidbrink / Kseniia Zlygosteva	1	
2022-02-16	Amanda Belloni Lidbrink / Kseniia Zlygosteva	2	Uppdateringar av etappindelning efter avstämning med styrgruppen. Förslag på placeringar i Amaryllisparken och skogspark vid Kumla skola tillagda, numrering har därmed ändrats.

Innehållsförteckning

1	Bakgrund	5
2	Intern omvärldsbevakning	5
2.1	Nära park och natur	5
2.2	Barnens närnatur	5
2.3	Funktionsprogrammet för Tyresös framtida skolor	6
2.4	Tyresös naturskola	6
2.5	Lilla Naturstigen	6
3	Arbetsprocess	7
4	Nulägesanalys	8
4.1	Var behoven finns	8
4.3	Förutsättningar	11
4.4	Intressenter	12
5	Konsekvensanalys	12
5.1	Övergripande risker	13
6	Alternativa lösningsförslag	14
6.1	Utformning	14
6.2	Placering	16
6.2.1	Bollmora	17
6.2.2	Trollbäcken	20
6.2.3	Strand	22
6.3	Bokningssystem och samutnyttjande med allmänheten	24
6.4	Övrigt	24
6.4.1	Marknadsföring	24
6.4.2	Litteratur om utomhusundervisning	24
6.4.3	Fördjupat samarbete Tyresös naturskola	25
6.4.4	Aktivera utomhusklassrummen	25
7	Rekommenderad lösning	25
7.1	Etappindelning	25
7.2	Nyttokalkyl	26
7.2.1	Kostnader	26
7.3	Projektupplägg	26
7.3.1	Avgränsningar	26
7.3.2	Resursbehov	27
7.3.3	Interna mottagare	27

Förstudie

Namn på förstudie: Skola i skogen

Författare: Amanda Belloni Lidbrink / Kseniia Zlygosteva

Datum: 2022-02-16

Version: 2

Sida: 4 (26)

8	Övrigt.....	27
8.1	Cirkulära perspektivet.....	27
8.2	Barnens bästa.....	27
9	Bilagor.....	27

1 Bakgrund

Förstudiebeställningen för Skolan i skogen inkom till enheten för Analys och tillväxt från Barn- och utbildningsförvaltningen (BoU) i september 2021. BoU har ordförandeuppdrag att möjliggöra för lärande i utemiljön på skolor och förskolor genom uppförande av uteklassrum på ett eller flera ställen i kommunen. Uteklassrummens placering bör möjliggöra dess samutnyttjande av olika förskolor och skolor.

Mottagaren för förstudien är BoU samt avdelningen för samhällsmiljö och infrastruktur på SBK för genomförande.

Förstudiebeställningen definierar ett uteklassrum som är en specifik plats utomhus för undervisning och är en lärmiljö som komplement till skolans undervisning inomhus – i en skolskog, i en park, på skolgården, på en strand intill en sjö eller under ett träd. Ett uteklassrum kan ha ett tak, bänkar och kanske en eldstad, saker som ger skydd och underlättar vid längre vistelser utomhus eller vid dåligt väder.¹

Behovsanalysen kompletterande förstudiebeställningen lyfter upp följande förväntade nyttor kopplade till kommunens mål: ökade studieresultat, minskad trängsel i skolorna och stärkt folkhälsa. Under pandemin uppstod även behov av mer utomhusverksamhet. Risk fanns att kvaliteten på undervisningen i samband med detta sjönk. Det kan bli den framtida konsekvensen om lärare inte har möjlighet till bra undervisningsställen utomhus.

2 Intern omvärldsbevakning

2.1 Nära park och natur

Strategi för parker och närnatur syftar att öka medvetenheten om kommunens värdefulla grönytor, i stor och liten skala. Rapporten definierar närnatur som en naturyta i närhet till bostäder och verksamheter.

För att barnen ska kunna utveckla en vana att vistas i naturen och ta hand om den, nu och framöver, behöver grönytor vara lätta att nå från skolor, förskolor och hemmet. Sittplatser längs de gröna stråken underlättar naturbesök för allmänheten medan skyltning bidrar till upplevd närhet. Tyresöborna är vana att vistas i grönområden och har förståelse för vår miljö och vårt klimat. Kommunen arbetar medvetet med att öka kunskapen och nyfikenheten för Tyresös natur och parker, bland annat genom Tyresö naturskola. Närnaturen ger plats för naturlek, som uppmuntrar barnen till att lära känna naturen och själva skapa en fri lek, till skillnad från en förprogrammerad lekplats. Ungdomar och barn känner sig välkomna och delaktiga i utemiljön och tar ansvar för den.

2.2 Barnens närnatur

”Naturområden, även av mindre storlek har i forskningen visat sig ha stor betydelse för barnens mentala och fysiska hälsa och allmänna utveckling. För att naturvistelsen inte ska bli för komplicerad och kräver för mycket förberedelsestid så krävs att den ligger geografiskt nära, helst maximalt 300 meter från skolan/förskolan enligt uppgift från Boverket.” (Barnens närnatur, 2011, s.7)

Rapport Barnens närnatur (2011) redovisar naturområden som kommunens alla skolor och förskolor använder i utomhusundervisningen, med fokus på lättillgänglig närnatur inom 300 m. Rapporten visade bl.a. att 73% av naturområden som användes av skolorna låg mer än 300 från respektive enhet. Vissa naturområden som ligger inom 300 m från närmaste förskolor är svårtillgängliga och används därför inte. Detta styrker behovet av att skapa bättre förutsättningar för barn och unga att

¹ Med hänvisning till <https://www.skogeniskolan.se/uteklassrum-i-skolskogen>

vistas i naturen. Analys av eventuella placeringar av utomhusklassrum i denna förstudie utgår från bl.a. dataunderlag för Barnens närmatur.

2.3 Funktionsprogrammet för Tyresös framtida skolor

Funktionsprogram för Tyresös framtida skolor sammanfattar avgörande ställningstaganden gällande den fysiska miljön i relation till den pedagogiska. Samtliga ämnen, inklusive språk, bild, idrott och samhällsorienterade ämnen kan hållas utomhus. Utomhusbaserad pedagogik med sådana funktioner som odling, vattenanläggningar, miljöer för djur och växter mm kan visa samband mellan teori och praktik. I skolornas utomhusmiljöer ska dagvattenlösningar ordnas på ett sådant sätt att det kan användas i undervisningen. "Den utomhusbaserade pedagogiken kan samtidigt utgöra en friskfaktor i skolans arbetsmiljö, genom att man växlar mellan olika platser inomhus och utomhus som bidrar till frisk luft och ökad fysisk aktivitet." (s.44)

2.4 Tyresös naturskola

Kommunens centrala resurs för att lära ut och utveckla naturpedagogiken lokalt är Tyresö naturskola. Naturskolan erbjuder undervisning till barn i grundskolan, till studenter / elever på kommunens komvux-barnskötarutbildning samt naturguidningar till SFI-studenter. Naturskolan har som sin roll att lära ut om naturen men även hur man bedriver undervisning i skog och mark, inspirera och skapa naturintresse hos barn och ungdomar.

Naturskolan har delar av Alby naturreservat som klassrum. Barnen får lära sig sin egen roll i kretsloppet, en del naturstudier och får insikt i miljöfrågor. Kommunens tre naturpedagoger är värdefulla i sina roller då de gör det möjligt att utföra kvalitativ undervisning i naturen. Naturskolan är en viktig pusselbit i kommunens arbete med natur-, miljö- och hållbarhetsfrågor.

2.5 Lilla Naturstigen

Lilla naturstigen ligger i skogen mellan Hanvikens och Bergfotens skolor. Det är en lättpromenerad, rolig stig genom skogen. Den är utmärkt med informationsskyltar, bänkar och betongplattor med urfrästa djurspår.

Stigen har funnits sedan 2020 och utvärderingar har gjorts med närliggande skolor. Insatserna har haft en tillfällig karaktär för att kommunen lätt skulle kunna ändra på något efter utvärdering. Under 2021 påbörjades arbetet med att göra insatserna permanenta.

3 Arbetsprocess

Informationsinsamlingen hade tre huvudspår:

1. att utreda vilka placeringar av uteklassrum är lämpliga utifrån elevtätheten, platsens utformning, framkomlighet, fastighetsjuridiska förutsättningar och andra faktorer.

Detta gjordes genom att:

- a. analysera geografisk information:
 - visualisering av antalet elever i skolor och förskolor,
 - analys av informationsunderlag för rapporten Barnens närmatur (2011) – populära destinationer för utomhusaktiviteter samt naturområden som ligger inom gångavstånd (upp till 300 m) från skolorna.
 - b. Platsbesök på några av potentiella placeringar.
 - c. Potentiella placeringar har stämts av mot följande kriterier som anges i kapitel 3.3 Förutsättningar.
2. Att utreda behoven som finns hos potentiella användare av uteklassrum, dvs lärare, pedagoger, barn och elever.

Detta gjordes genom intervjuer och platsbesök i följande skolor och förskolor (se även Bilaga med Frågeunderlag):

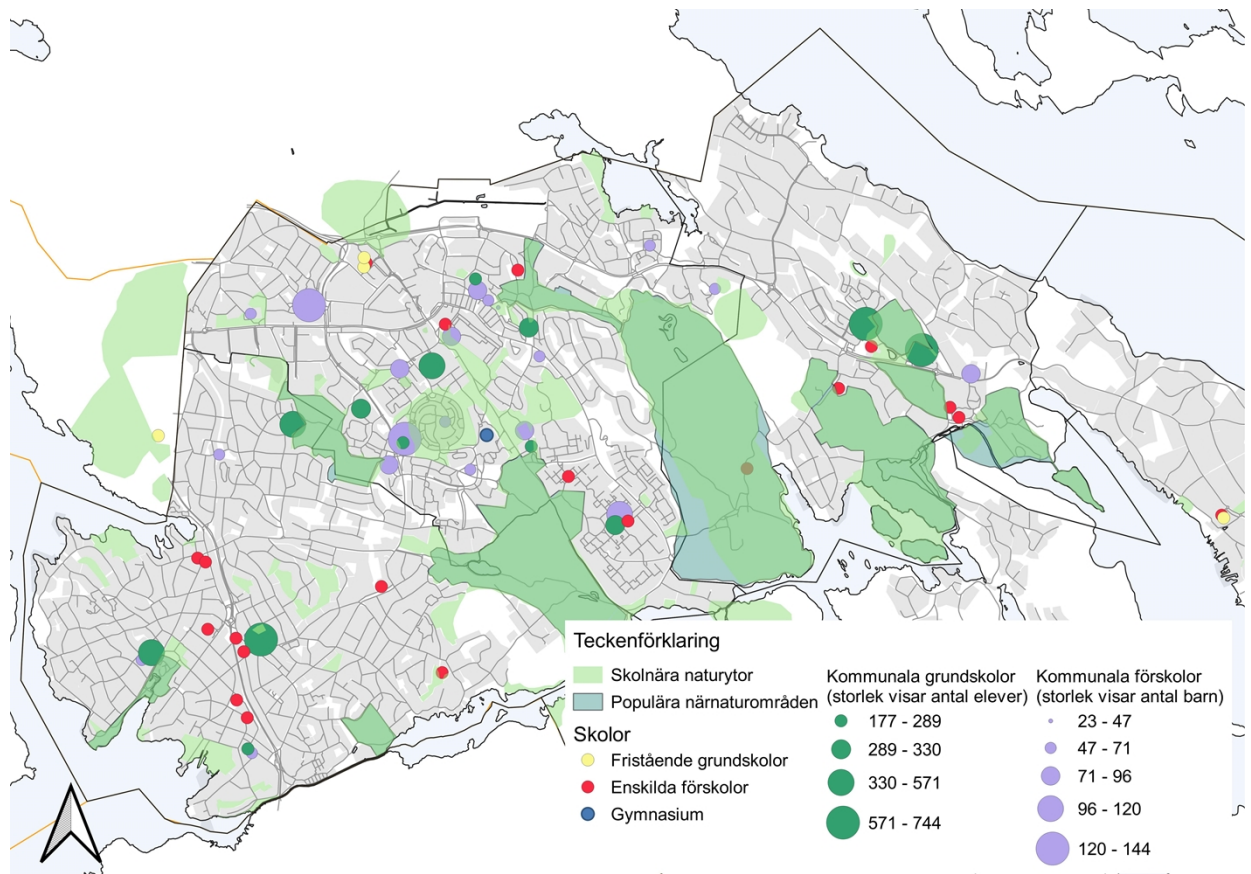
- Naturskolan
 - Förskola Farmastugan
 - Förskola Strandpärlan
 - Nyboda skola
 - Tyresö skola
3. Att utreda hur anläggningarna kommer att förvaltas och skötas framöver, av vem, till vilken kostnad osv.

Detta gjordes genom interna förankringar med park- och naturvårdsenheten.

Även intern förankring med brottsförebyggandestrategen har genomförts.

4 Nulägesanalys

4.1 Var behoven finns

Kartunderlag med information om skolnära naturytor och närnaturområden som är populära för utomhusundervisning.

Naturytor utpekade i kartan ovan redovisades i rapporten Barnens närnatur (2011). Populära närnaturområden ligger inom 300 m från en eller flera enheter och används av flera skolor och förskolenheter för undervisning och rekreation. Vissa naturområden som ligger inom 300 m från närmaste förskolor är svårtillgängliga och används därför inte.

Naturens tillgänglighet varierar i olika kommundelar. Skolor och förskolor i Strand och Trollbäcken är få, har stort antal elever och ligger nära varandra. Kommunala skolor och förskolor i Trollbäcken är koncentrerade på tre platser, varav två (Fornuddens och Sofiebergs skolor och förskolor) har tätortsnära natur. Sju enskilda förskolor utspridda längs med Gudöbrostråket är underförsörjda med natur (saknar naturområden inom 300 m). Även Kumla skola och förskola saknar tillgänglig närnatur. Skolor och förskolor i Bollmora är många, har färre elever och är geografiskt utspridda. Kommunala skolor och förskolenheter i Strand ligger i ett kluster med bra tillgång till närnatur.

Barnens närnatur (2011) bekräftar problem för en del enheter att hitta lämplig närnaturmark, främst i Trollbäcken och Bollmora.

4.2 Vilka behov finns

Vad som har framkommit under förstudiens gång är att olika skolor och förskolor har olika behov bland annat kopplat till ålder på eleverna, läroplan, pedagogens vana av att använda utemiljöer i lärandet, schemaläggning och så vidare. Det finns dock vissa gemensamma nämnare och extra viktiga parametrar.

4.2.1 Förskola

I förskolan går elever som är ca 1-6 år gamla.

De förskolor som har intervjuats i denna förstudie vistas regelbundet i skog och natur med barn i alla åldrar. Förskolan ser ett uteklassrum främst som en yta för att samla barnen, där man kan exempelvis ha fruktstund. Förskolan ser också att uteklassrummet kommer fungera som en fast punkt där barnen känner sig trygga och fria, och där man exempelvis kan se årstidernas växlingar genom att kunna relatera dessa till en och samma plats.

Förskolorna är flexibla i sin verksamhet och kan lätt styra om sin planering vid exempelvis dåligt väder. Förskolan ser att man kommer använda uteklassrummet en timme till en halvdag per tillfälle. Om uteklassrummet är placerat lättillgängligt och uppskattas av barn och personal så kan man tänka sig att man går dit flera gånger i veckan. Heldagsutflykter innebär mycket mer arbete. Förskolan skulle nyttja ett uteklassrum året runt.

Gällande avstånd så går förskolan vanligtvis max 10 minuter, detta för att kunna möjliggöra att gå tillbaka om någon av eleverna exempelvis behöver använda toaletten. Förskolan ser gärna att uteklassrummen inte är placerade där det är allt för kuperat, nära branta stup, större vägar eller djupt vatten. I övrigt är det bara bra för barnen om det är lite rötter och vildvuxen natur vilket övar barnens motorik och upptäckarglädje.

Det underlättar för förskolepersonalen om barnen själva kan ta sig upp och ned på sittplatserna, möbleringen bör därför vara anpassad även för små barn. Förskolan ser inget jättebehov av väder och vindskydd. Är det allt för dåligt väder så går man inte ut eller så är barnen så pass påklädda att det inte är ett problem. Förskolan ser gärna att det finns en eldstad för exempelvis möjlighet att kunna grilla korv, värma blåbärssoppa samt lära barn om eldsäkerhet.

Förskolan ser att man kommer kunna koppla många mål från läroplanen till användandet av uteklassrum, bl.a.:

- Barnen ska få förutsättningar att utveckla en allsidig rörelseförmåga genom att ges möjlighet att delta i fysiska aktiviteter och vistas i olika naturmiljöer.
- Utbildningen ska ge barnen möjlighet att tillägna sig ett ekologiskt och varsamt förhållningssätt till sin omgivande miljö och till natur och samhälle.
- Förståelse för samband i naturen och för naturens olika kretslopp samt för hur människor, natur och samhälle påverkar varandra.

4.2.2 Grundskola

I grundskolan går elever från förskoleklass (6-7 år gamla) upp till årskurs 9 (15-16 år gamla). Det är en stor spridning av åldersgrupper, förstudien har främst fokuserat på låg och mellanstadiet, men alla åldrar ska självklart kunna nyttja ett uteklassrum.

Grundskolan är mindre flexibel på så sätt att dagarna är schemalagda. Ofta har en lärare bara en timme till godo med en viss klass, medan i andra fall kan en och samma lärare ha en viss klass en hel förmiddag. Detta gör att det kräver mer planering när uteklassrummet ska nyttjas och av vilken klass och lärare. Grundskolan ser därför att man skulle använda uteklassrummet från en timme (om det ligger väldigt nära) till en halvdag. Heldagar kräver mycket mer planering.

Klassrum i skogen skulle kunna användas året runt men mest kommer det användas under vår och höst. Det finns elever som ej har tillräckligt bra kläder för att klara av längre stunder utomhus under vintern och som tidigare beskrivet så ska undervisningen fungera för alla.

Grundskolepersonalen har framhållit att om man vill att klassrum i skogen ska användas mer kontinuerligt så är det viktigt att det ligger nära skolan. Grundskolan berättar att det är stor skillnad mellan elev och elev och att dem måste få undervisningen att fungera för alla. Vissa elever orkar utan problem gå i 10 minuter medan andra tappar orken eller fokus på vägen och halkar efter. Däremot är det samtidigt viktigt att klassrummet ligger tillräckligt avskilt så att det inte blir ett tillhåll dit eleverna rymmer på raster och då stör pågående undervisning.

Grundskolan ser inget stort behov av väderskydd, däremot ser man gärna att man vill kunna skärma av lite mot ljud, ljus (sol) och vind för barnens koncentration. För många elever blir skogen "oändlig" och de försvinner då ut i den. För att hindra detta kan det vara bra om skogsområdet inte är för stort eller delas av naturligt av ex en bäck eller liknande. Grundskolan ser gärna att utformningen får avvika från den traditionella skolsalen, det vill säga man ser inget jättebehov av exempelvis bord eller liknande. Grundskolan ser gärna att det finns en eldstad.

Grundskolan ser att uteklassrum skulle vara nyttigt för många elever då man upplever att många elever har väldigt liten vana och kunskap av att vistas i naturen och lätt blir stillasittande.

I stort sett alla ämnen går att lära ut utomhus. Grundskolan ser att man kommer kunna koppla många mål från läroplanen till användandet av uteklassrum, bl.a.:

- Eleverna ska ges förutsättningar att utveckla en allsidig rörelseförmåga genom att få delta i fysiska aktiviteter och vistelse i olika naturmiljöer.
- Utevistelse under olika årstider, samt närmiljöns möjligheter till vistelse i naturen och på andra platser för fysisk aktivitet och naturupplevelser.
- Säkerhet och hänsyn till miljö och andra människor vid vistelse i olika naturmiljöer. Rättigheter och skyldigheter i naturen enligt allemansrätten.

4.2.3 Drift och anläggning

Driften framhåller att det kommer vara risk för skadegörelse och att det kan bli ett tillhåll för "bus". Driftens erfarenhet är att vindskydd/väderskydd ofta blir uppeldade, speciellt som det finns eldstad i närheten. Driften upplever också att "naturmaterial" ex stockbänkar utsätts för mindre skadegörelse än traditionella parkbänkar exempelvis. Det är också lämpligt att använda sig av material som är beständigt, exempelvis sten. Papperskorgar eldas det också ofta i.

Driften tycker att det är bra om placeringar av uteklassrum sker på ställen med kontinuerlig uppsikt från förbipasserande etc, dock gärna inte exakt vid ett stråk eftersom det kan dra till sig kriminalitet, exempelvis att det blir tillhåll för droghandel. Brottsförebyggande strateg har tillfrågats och identifierat ställen som är extra utsatta, samt givit rekommendationer kring utformning.

Stockbänkar och liknande enklare konstruktioner kan driften tillverka själva, men det krävs en del framförhållning. En enklare konstruktion med stockbänkar kräver knappt någon kontinuerlig drift, tillsyn ibland och underhåll om något går sönder. Om det finns eldstad krävs lite mer kontinuerlig drift.

4.2.4 Sammanfattning av de olika behoven

De grundläggande behoven hos elever och lärare:

- Alla ska få plats, det vill säga klassrummet bör rymma ca 30 personer.
- Alla ska kunna ta sig dit, även de med funktionsvariationer, det vill säga undvika allt för kuperad terräng och så vidare.
- Det ska inte vara för långt att gå och det ska gå att ta sig dit på ett trafiksäkert sätt.

- Det får gärna finnas en eldstad, vind och väderskydd är mindre viktigt.
- Det är bra om det framgår för allmänheten att skolan har "förtur".
- Det är bra om platsen erbjuder mervärde, ex närhet till en groddamm, labyrint, informationsskyltar osv.
- Det ska vara lätt att ta med sig skräp (gärna finnas soptunna i närheten).
- Det ska vara enkelt att "boka", komplicerad administration runt användandet av uteklassrummet kommer leda till ett lägre nyttjande.

Grundläggande behov för driftpersonal:

- Klassrummet ska vara lätt att underhålla/inte kräva så mycket regelbunden underhållning.
- Klassrummen ska inte uppmuntra till skadegörelse, vilket exempelvis vind och väderskydd gör.
- Klassrummen får gärna placeras där dom är under kontinuerlig uppsikt av förbipasserande, men ej för nära "utsatta" stråk.
- Klassrummen ska ej placeras i områden med ex känsliga naturvärden, där det finns fornlämningar eller känslig kulturmiljö.

4.3 Förutsättningar

I detta avsnitt beskrivs fysiska och juridiska aspekter som behöver tas hänsyn till.

- Antal barn och elever som går i förskola eller skola inom 400 m radie från placeringen och möjlighet till anläggningens samutnyttjande av olika skolor och förskolor.
- Att marken ägs av Tyresö kommun och inte är föremål för något avtal.
- Att platserna och framkomliga för skolorna och kan nås på ett trafiksäkerhet sätt.
- Att marken där utomhusklassrum föreslås vara placerad är planlagd som natur- eller parkmark, alternativt inte planlagd alls. Mark som är planlagd som allmän plats ska vara tillgänglig för allmänheten. Det betyder att man ej ska privatisera eller inhägna allmän plats (mer än tillfälligt). På de platser som ej är planlagda råder allemansrätten. Detta innebär att de uteklassrum som är placerade inom allmän plats eller på ej planlagd mark får nyttjas av alla – inte bara skolan. Detta kan ge ett mervärde i form av att föreningar såsom exempelvis scouterna samt invånare och besökare i Tyresö också får nytta av uteklassrummen. Det kan dock även vara problematiskt på så sätt att klassrummet redan kan vara upptaget när en skolklass planerar att använda det. Förslag på lösningar redovisas i kap 6.3 Bokningssystem och samutnyttjande med allmänheten.
- Att platsens natur- eller kulturvärden inte omöjliggör uppförande av utomhusklassrum.
- Att placeringen inte strider mot planer för framtida markanvändning.
- Om platsen redan används av skolorna och kan dra nytta av att kompletteras med möbler.
- Om och hur utomhusklassrum kan anpassas till omgivande landskap, inklusive översvämningsområden, höjdkurvor och väderstreck.
- Om utomhusklassrum kan ha betydlig påverkan eller påverkas av sociala förutsättningar i närområdet.

4.3.1 Tillstånd och lov

Genomförandet av uteklassrum kan kräva tillstånd enligt miljöbalken eller annan lagstiftning om det till exempel ligger inom område som berörs av strandskydd, biotopskydd, naturreservat med mera. Bygglov behövs generellt för uppförandet av väderskydd. Bänkar och stockar kräver generellt ej bygglov i och med att dem ej är permanenta utan flyttbara. Inför anläggande av uteklassrum bör det dock alltid stämmas av med bygglov. Bygglov kan krävas vid uppsättande av skyltar. Mer om informationsskyltar och skyltar som vädjar om att platsen i första hand ska användas av skolklasser finns i punkt 6.3. och 6.4.

4.3.2 Juridiska frågor

Exploateringsenheten har vanligtvis ägandeskapet för natur och parkmark inom kommunen och bör därför informeras innan ett uteklassrum uppförs.

4.4 Intressenter

- Förskola – både personal (pedagoger, administrativ personal etc) och elever
- Grundskola – både personal (lärare, administrativ personal etc) och elever

Personal i både grund- och förskolan måste få information om uteklassrummen – deras placering och hur dessa kan nyttjas. Det är bra med kontinuerlig information så att även nyanställda får kännedom om anläggningarna.

- De som bor eller vistas i naturen i Tyresö

Allmänheten informeras genom hemsida och genom skyltning på platsen.

- Föreningar exempelvis scouterna
- Driften som sköter park- och naturvård

Driftpersonal måste informeras och lägga in i driftsplaner eller likande varje gång ett utomhusklassrum anläggs.

- Tyresös naturskola, en del av Kultur- och fritidsförvaltningen

Ett eventuellt samarbete mellan lärare och pedagoger på BoU och naturskolepedagoger skulle kräva utökad bemanning hos Tyresös naturskola. Förslag på samarbetet skulle innebära att naturskolepedagoger tar sig till skolorna vissa dagar, i stället för att klassen tar sig till Alby, samt utbyte av erfarenhet om utomhuspedagogik mellan dessa.

- Enheter som arbetar med dagvattenhantering på SBK

Synlig och pedagogisk dagvattenhantering ökar allmänhetens kunskap och medvetenhet om naturen. Utomhusklassrum kan med fördel placeras nära till dagvattendammar och våtmarker och användas i undervisningen. Anläggning av utomhusklassrum och dagvattendammar/återställande av våtmarker kan med fördel samordnas i gemensamma LONA- ansökningar.

5 Konsekvensanalys

1) Konsekvenser för hälsan och prestation

Att vistas i gröna miljöer har stor positiv inverkan på vår fysiska och psykiska hälsa och vårt välbefinnande. Barn som vistas mycket i naturen är ofta friskare, mindre stressade, har bättre motorik, högre koncentrationsförmåga och bättre minne. De har även positiv påverkan genom naturunderstödd rehabilitering, snabbare tillfrisknande efter sjukdom samt ökad produktion och prestation i arbete och studier. Forskningsresultat visar även att barn med stor tillgång till grönytor i högre grad utvecklar sin empati och kreativitet. (Strategi för parker och närnatur)

"I Tyresö kommuns grundskolor går idag totalt ca 5000 elever i åldrarna 6-15 år och cirka 1500 personer är anställda inom skolan." (Funktionsprogrammet). Vissa barn har bättre tillgång till natur än andra i sin vardag. Det kan bero på sociala eller geografiska förutsättningar. Regelbundna utomhuslektioner i skolor och förskolor kommer att bidra till att alla barn får jämlika möjligheter för vistelse i naturen.

2) Konsekvenser för kvalitén på undervisningen

I samband med pandemin uppstod behov av mer uteverksamhet, trots att inte förutsättningarna alltid fanns för utomhusundervisning. Risk fanns att kvaliteten på undervisningen i samband med detta sjönk. Utomhusundervisning kan innebära omställning för vissa lärare, men bidrar till flexibilitet och variation i undervisningen.

3) Konsekvenser för naturen

Det är viktigt att unga och vuxna är vana vid att vistas i naturen och ta hand om den för att kunna ta ansvar att ta hand om naturen och planeten. Undervisning i naturmiljöer skapar förståelse för klimat, djur, växter, insekter och dagvattenhantering.

Om inget görs så kommer inga av ovanstående positiva effekter skapas.

5.1 Övergripande risker

1) Skadegörelse, otrygghet och busliv

Placering av utomhusklassrum utifrån trygghetsaspekten är kontroversiell. Platsen ska helst vara nära till en bilväg eller ett promenadstråk för att ha social tillsyn och vara lätt för väktare och parkpersonalen att ta sig dit. Å andra sidan underlättar framkomlighet och belysning för kriminella aktiviteter.

Enligt driftpersonalens erfarenhet kommer det bli eldstad i mitten av utomhusklassrum även om man inte planerar för det, därmed är det bäst att förbereda för en eldstad. Eldning på oskyddad mark kan leda till allvarliga konsekvenser som underjordiska och markbränder, därför måste marken grusas oavsett om eldstad anläggs eller inte. Tillhörande eldstad bör vedförvaring sättas upp för att minimera användning av naturmaterial som finns i närheten.

Vindskydd bidrar till att det blir en samlingsplats för unga vilket i sig kan vara positivt men kan ändå upplevas otryggt. Otrygghet kan även skapas av vindskydd/hus som man inte ser in i.

Sammanfattningsvist, utomhusklassrum bör ligga i närheten av promenad- och transportsträckor, några hundra meter in i skogen. Enkel utformning med bänkar och eldstad minskar risk för skadegörelse.

2) Konkurrens om utomhusklassrummen mellan skolorna och allmänheten

Alla kan röra sig fritt i den tätortsnära naturen. Man kan inte begränsa användning av utomhusklassrum av endast skolor och förskolor, därför finns det en risk att utomhusklassrum är upptagen av allmänheten när klasser och barngrupper kommer på plats. Det medför även en risk att utomhusklassrummen inte kommer att användas av skolorna då grundskoleundervisning behöver planeras tidigt, den är inte tillräckligt flexibel för att kunna anpassas till ändrade omständigheter i farten. En möjlig åtgärd är att sätta upp informationsskyltar som beskriver syftet med utomhusklassrummen bredvid anläggningarna.

3) Skaderisk

Det finns en risk för personskador när barn, elever och vuxna rör sig på platser som de inte nödvändigtvis är vana vid. Pedagoger och lärare har vanligtvis alltid med sig ett första-hjälpen-kit när dem rör sig utanför skolgården. Sker allvarliga skador tillkallas givetvis ambulans. En riskanalys bör tas fram av BoU innan uteklassrummen tas i bruk för att säkerställa att inga större, uppenbara riskmoment finns.

6 Alternativa lösningsförslag

6.1 Utformning

Tre olika alternativ har tagits fram för utformning av klassrum. Då ingen av de intervjuade skolorna framhöll (förutom naturskolan som har en annan form av undervisning) behovet av tak, samt att man ville komma bort från den traditionella skolsalen så har alternativ med en mer klassisk skolsalsutformning med skolbänkar under tak sållats bort. Alternativen går dock att kombinera med vind och väderskydd (antingen provisoriska eller permanenta). Det är också viktigt att uteklassrummen är tillgängligt för alla åldrar och även för de med olika funktionsvariationer. I tätortsnära naturområden ska utformningen anpassas gestaltningsmässigt.

Alternativ	Beskrivning	Bild
Alternativ 1: Stockbänkar i cirkel	<ul style="list-style-type: none"> • Kan kombineras med eldstad, vind/väderskydd och skylt/tavla med mera. • Enkelt att anlägga och underhålla. Går att flytta vid behov. Passar för alla åldrar och alla verksamheter, samt för allmänhet. • Bänkarna görs med fördel ganska låga och med plan ovansida. Bänkarna kan ex tillverkas av nedfallna träd från närområdet. 	 <p><i>Bild från skola i skogen samt Tyresta by</i></p>
Alternativ 2: Amfi	<ul style="list-style-type: none"> • Kan kombineras med eldstad, vind/väderskydd och skylt/tavla med mera. • Kan användas för att nyttja en befintlig terräng. • Scen-formen kan fungera som "skärm" för att få elever att fokusera bättre. • Svårare konstruktion, behöver platsbyggas och är därför inte lika lätt att flytta på. 	 <p><i>Källa: Augustanus University</i></p>

Förstudie

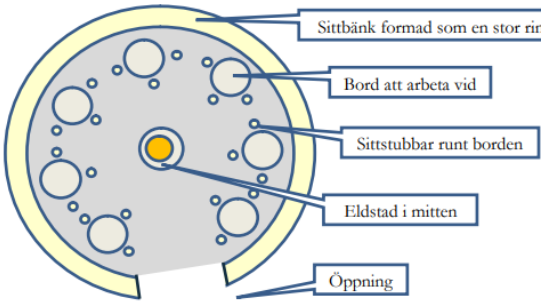
Namn på förstudie: Skola i skogen

Författare: Amanda Belloni Lidbrink / Kseniia Zlygosteva

Datum: 2022-02-16

Version: 2

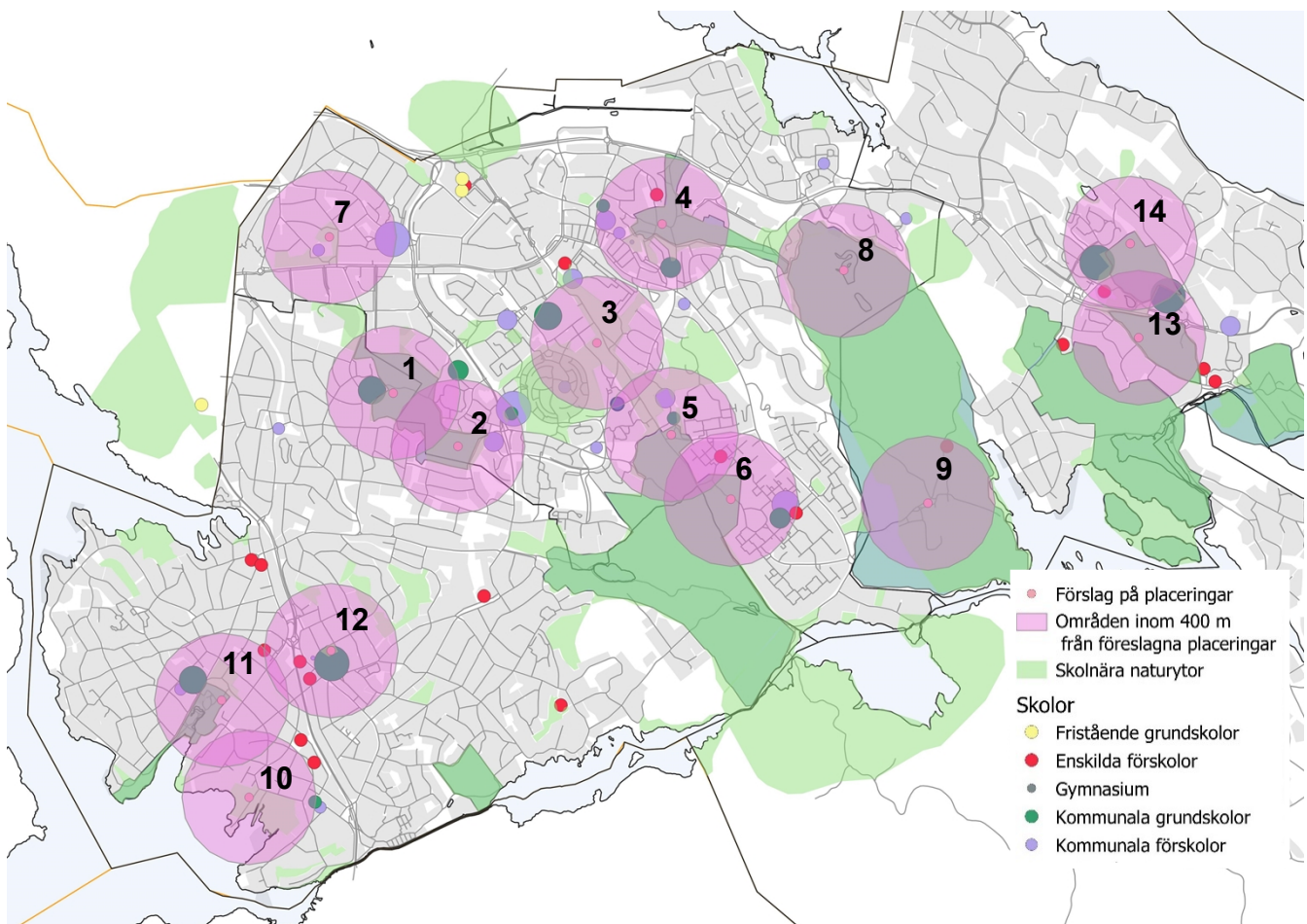
Sida: 15 (26)

	<ul style="list-style-type: none">• Kan göras i sten, vilket är ett beständigt material med låg skadegörelserisk.• Kan eventuellt vara mindre lämplig för små barn.• Ofta populär bland allmänheten, kan ex bli yta för spontan konsert osv (beroende på placering och storlek).	
<p>Alternativ 3: Sittstockar runt bord</p>	<ul style="list-style-type: none">• Kan kombineras med vind/väderskydd och skylt/tavla med mera.• Möjliggör för att arbeta i både storgrupp samt mindre grupp, ex lämplig för naturskolan som ofta har med sig mikroskop/luppar och då har ett behov av bordsyta.• Borden bidrar dock till en mer traditionell undervisningsform/undervisning miljö.• Kan uppmuntra till skadegörelse då det finns många olika objekt att "flytta" runt på.• Passar många åldrar.	 <p><i>Utformnings förslag från attraktiva Alby</i></p>

6.2 Placering

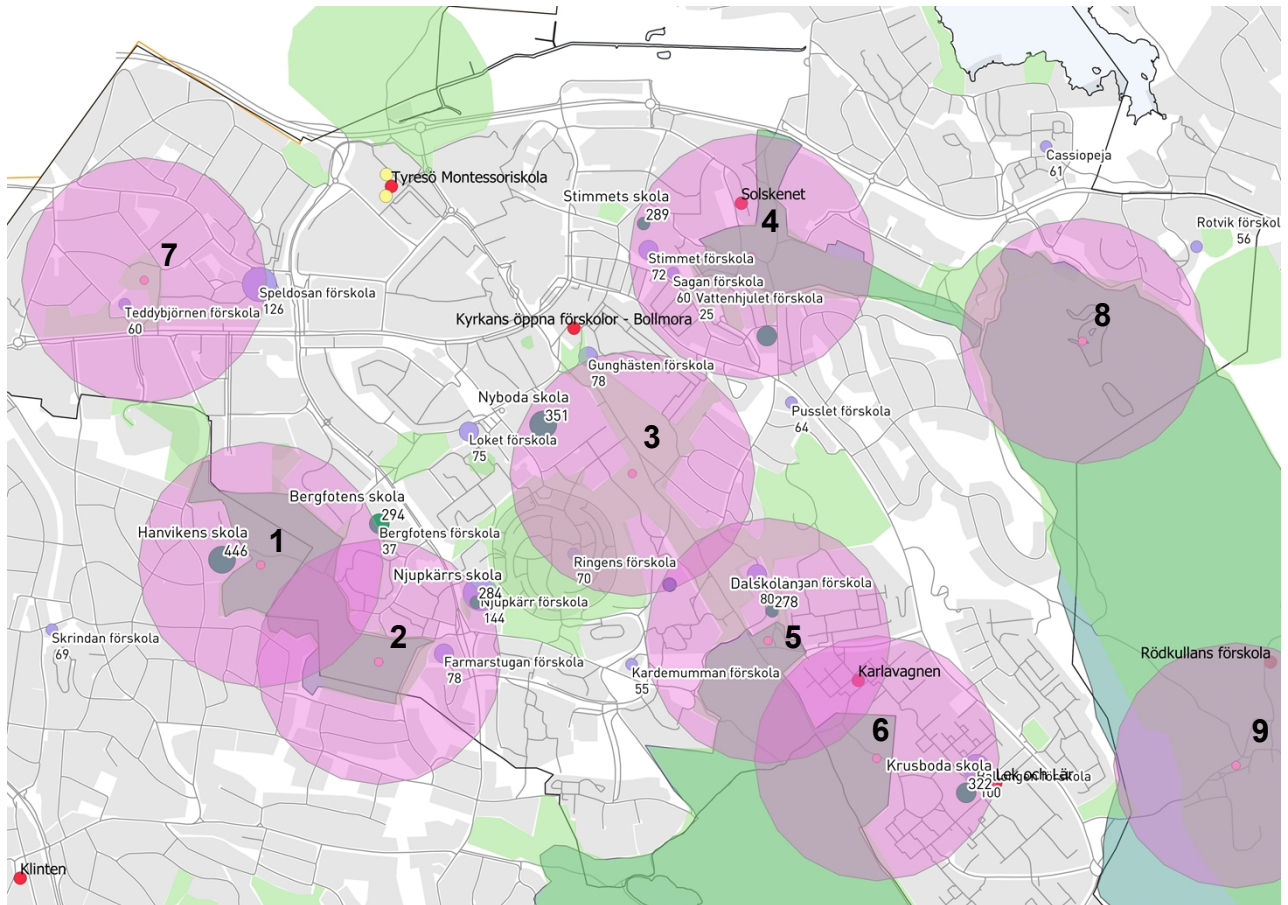
Förslag på placeringar av utomhusklassrum som redovisas i detta avsnitt erbjuder möjlighet för utomhusundervisning för de flesta för- och grundskolor i kommunen. Att så många skolor och förskolor som möjligt kan få ett lättillgängligt utomhusklassrum som dessutom kan samutnyttjas var fokuset vid val av placeringen. Sammanlagt antal elever och barn i skolor och förskolor inom 400-meters avstånd från föreslagna placeringar redovisas i tabellerna nedan. De flesta skolorna ligger dock inom 300 m avstånd från föreslagna utomhusklassrum, enligt Boverkets rekommendation. Uppskattningsvist kan ett utomhusklassrum rymma max 180 barn per dag (30 elever x 6 lektioner).

Utomhusklassrum får gärna ligga i närheten av allmänna stråk men vara avskärmade från allmänheten för koncentrationen. De får även placeras några hundra meter in i skogen för att vara motbjudande för buslivet. Kombination av dagvattendammar och utomhusklassrum är bra utifrån naturpedagogiskt och socialt perspektiv.

6.2.1 Bollmora

Alla placeringar i Bollmora och Alby ligger längs med gröna sambandsstråk – sammanhängande natur- och parkstråk som är av stor betydelse som spridningskorridor för växt- och djurriket och som rekreationsstråk för människor. (översiktsplan Tyresö 2035) Stråken utvecklas och stärks vilket de nya mötesplatserna kan bidra till.

Förstudie

Namn på förstudie: Skola i skogen

Författare: Amanda Belloni Lidbrink / Kseniia Zlygosteva

Datum: 2022-02-16

Version: [Klicka här och skriv]

Sida: 18 (26)

Nr	Namn	Närmaste grundskolor	Närmaste förskolor	Räckvidd antal grundskole-elever	Räckvidd antal förskolebarn ²	DP	Övrigt
1	Västra Farmastigen (västra)	Hanviken	Bergfoten, Skrindan, ev. Teddybjörnen och Speldosan	446	106 + ev. 186 barn (med Teddybjörnen och Speldosan)	Anger ej markanvändning (DP 1)	
2	Västra Farmastigen (östra)	Njupkärr, Bergfoten	Farmastugan, Njupkärr	578	192	Allmän platsmark (DP 204)	En amfi-formad anläggning med grönska och markhöjder som naturlig vindskydd.
3	Wättinge gårdsväg (norröster om Granängsringen)	Nyboda, Tyresö gymnasium	Gunghästen, Ringens, Loket, Kyrkans öppna förskolor – Bollmora	351	223	Allmän platsmark (DP 123)	Placering och utformning måste vara tillgänglighetsanpassade eftersom Tyresö gymnasium och Nyboda skola har särskoleverksamhet. Planerad anläggning av dagvattendamm.
4	Petterboda naturområde	Stimmet, Fårdala	Stimmet, Sagan, Vattenhjulet, Solskenet (enskild)	619	157	Allmän platsmark (DP 106, 199 eller 100 beroende på placering) eller parkmark (DP 99)	Placering och utformning måste vara tillgänglighetsanpassade. Två utomhusklassrum kan anläggas vid behov. Finns förutsättningar för en amfi-utformning.
5	Korsning av Wättinge gårdsväg – Krusbodavägen	Dalskolan	Dalstugan, Kardemumman, Karlavagnen (enskild)	278	135	Allmän platsmark (DP 159 eller 136)	

² Endast kommunala förskolor inräknade.

Förstudie

Namn på förstudie: Skola i skogen

Författare: Amanda Belloni Lidbrink / Kseniia Zlygosteva

Datum: 2022-02-16

Version: [Klicka här och skriv]

Sida: 19 (26)

6	Wättinge gårdsväg vid Krusboda	Krusboda skola	Ballongen, Lek och lär (enskild)	322	100	Allmän plats (park eller plantering) (DP 152 eller 136)	Dagvattendamm ska byggas på ängsytan.
7	Amaryllisparken	-	Teddybjörnen, Speldosan	-	186	Pågående DP Bostäder vid Amaryllis	Utomhusklassrum planeras och uppförs i samband med genomförande av DP Bostäder vid Amaryllis.
8	Naturskolan bedriver stora delar av sin undervisning i området vid Kolardammarna (mellan övre- och nedre dammen) där de har ett uteklassrum. Det finns bänkbord och krockar för att sätta upp regnskydd. Denna regnskyddlösningen kan vara svår att hantera i praktiken, speciellt vid vind.						
9	Kultur- och fritidsförvaltningen arbetar med att ta fram ett beslut om uppförande av Tyresös naturskolas andra utomhusklassrum i Alby.						

Förskolor Cassiopeja och Rotvik kan använda sig av utomhusklassrum vid Kolardammarna (8) efter samråd med Tyresös naturskola. Pusslets förskola kan välja mellan utomhusklassrum 3 och 4.

Förstudie

Namn på förstudie: Skola i skogen

Författare: Amanda Belloni Lidbrink / Kseniia Zlygosteva

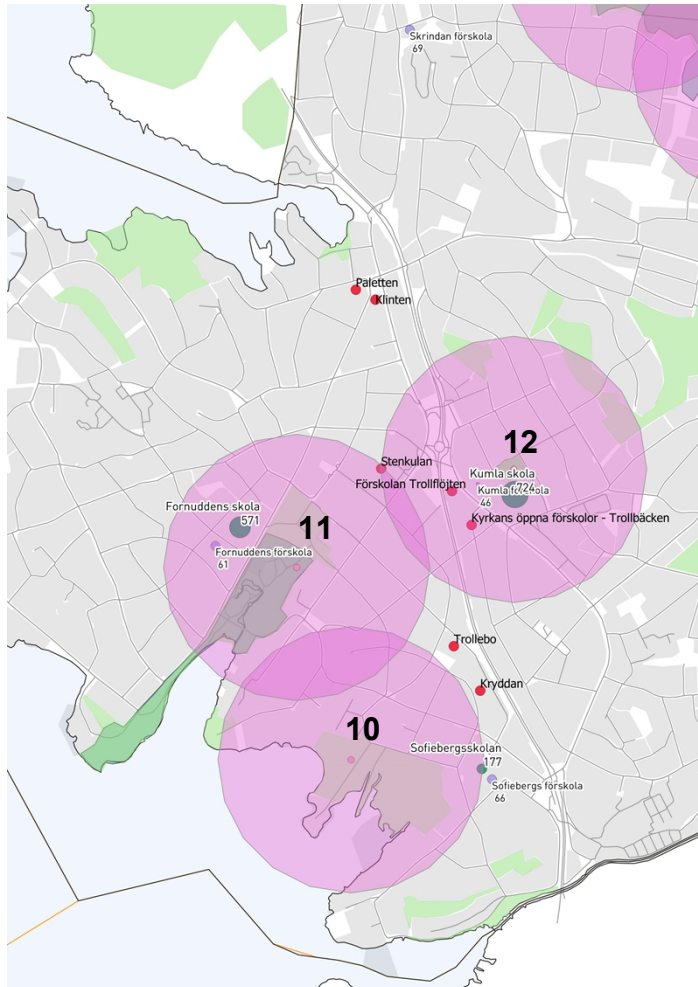
Datum: 2022-02-16

Version: [Klicka här och skriv]

Sida: 20 (26)

6.2.2 Trollbäcken

Trollbäcken har få men stora skolor och lite av närnatur. För att möjliggöra utomhusundervisning för barnen underförsörjda med närnatur bör uppförande av utomhusklassrum prioriteras tidsmässigt i denna kommundel.

Nr	Namn	Närmaste grundskolor	Närmaste förskolor	Räckvidd antal grundskole-elever	Räckvidd antal förskolebarn ³	DP	Övrigt
10	Näsbyviken	Sofiebergsskolan	Sofiebergs förskola, Kryddan (privat) och Trollebo (privat)	177	66	Allmän plats - Parkmark och ev. lekplats (DP 356).	Återskapande av våtmark (LONA-ansökan). Mötesplats vid vatten (ÖP)
11	Kumlabadet	Fornuddens skola	Fornuddens förskola, Stenkulan (privat)	571	61	Allmän plats - Parkmark	Skogsparti i östra delen av Fornuddsparken.

³ Endast kommunala förskolor inräknade.

Förstudie

Namn på förstudie: Skola i skogen

Författare: Amanda Belloni Lidbrink / Kseniia Zlygosteva

Datum: 2022-02-16

Version: [Klicka här och skriv]

Sida: 21 (26)

						(DP 440 alt DP 69)	Vinteraktivitet och social övervakning kan göra lämpligt för vind/väderskydd.
12	Skogs park vid Kumla skola	Kumla skola	Kumla förskola, Trollflöjten (enskild), Kyrkans öppna förskolor	724	46	Allmän plats (väg, park) (DP 69 alt 71)	Förslaget bidrar till genomförande av planprogram för Trollbäckens centrumstråk.

Enskilda förskolor som inte kommer att få något utomhusklassrum i närheten: Trollsländan, Kattfoten, Paletten och Klinten

Förstudie

Namn på förstudie: Skola i skogen

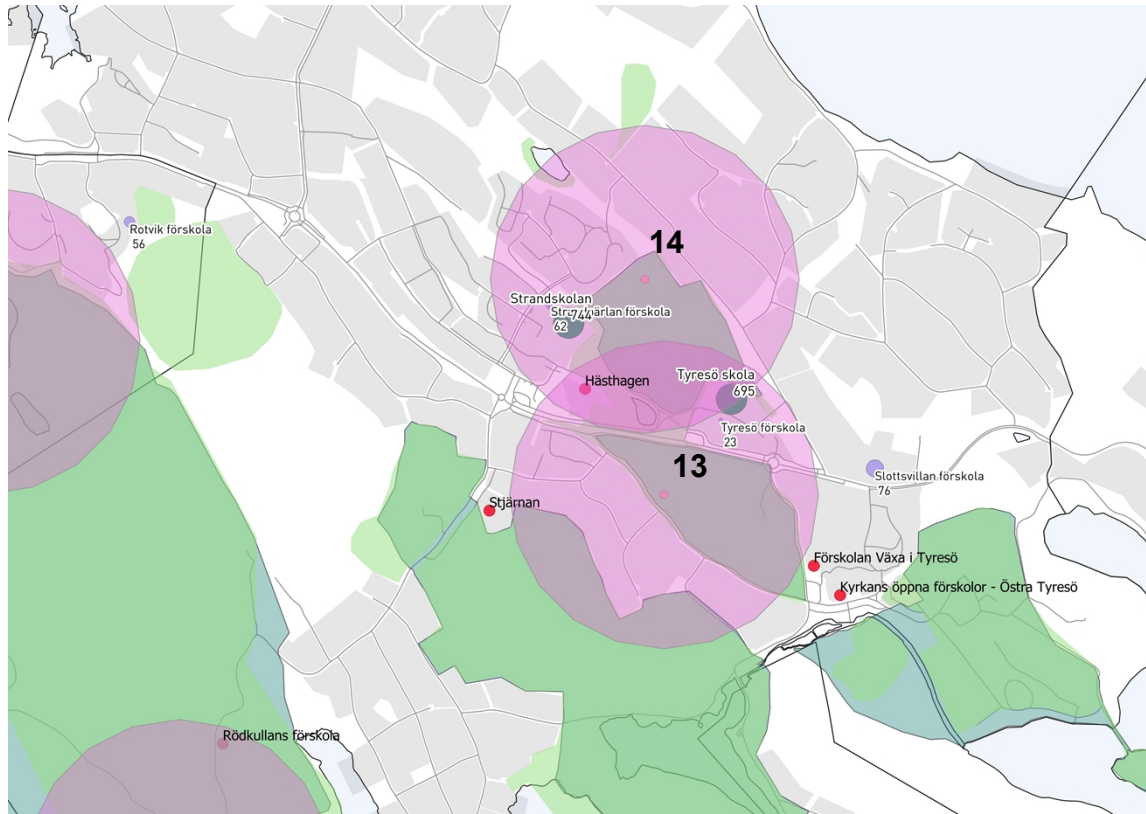
Författare: Amanda Belloni Lidbrink / Kseniia Zlygosteva

Datum: 2022-02-16

Version: [Klicka här och skriv]

Sida: 22 (26)

6.2.3 Strand

Nr	Namn	Närmaste grundskolor	Närmaste förskolor	Räckvidd antal grundskole-elever	Räckvidd antal förskole-barn ⁴	DP	Övrigt
13	Gamla Tyresö	Tyresö grundskola	Tyresö fsk, Slottsvillan fsk, Hästhagen (privat), Växa i Tyresö, Kyrkans öppna förskolor – Östra Tyresö	695	99	Allmän plats - Naturmark (DP 269)	Kulturhistoriskt värdefullt landskap. Skyddsvärda träd. Jordbruksarrende på vissa delar
14	Skogen bakom Strandskolan	Strandskolan	Strandpärlan	744	62	Allmän plats - Naturmark (DP 304)	Placering kopplat till trafikbuller och ljus från fotbollsplan.

Brevik skola och förskola (privata) ligger långt ifrån de föreslagna placeringarna. Förskola Stjärnan (privat) kan använda båda placeringarna.

⁴ Endast kommunala förskolor inräknade.

6.3 Bokningssystem och samutnyttjande med allmänheten

Bokningssystem

Idrottslärare i kommunala och enskilda grundskolor har ett utarbetat system för bokning av idrottsanläggningar och utrustning. Representanter för samtliga skolor sammankallas till ett möte i juni och kommer överens om ett schema för nästkommande skolår. Sammanställningen lagras sedan på Google-drive, några personer har redigeringsrättigheter. Förskolan har ej något liknande system.

Skolornas bokningssystem för utomhusklassrum kan organiseras på ett liknande sätt: representanter för skolor och förskolor som "delar på uteklassrum" kan träffas 1-2 gånger per år och fördela tider för vistelse på anläggningen. Schemat kan sedan lagras på Google-drive eller motsvarande system som används i skolorna.

Man kan t.ex. fördela fasta tider – halvdagar (förmiddag, eftermiddag) till specifika skolor eller årskurser. Nästa termin – fördela tvärtom. När varje skola har sina fasta tider kan de inkludera det i sin planering.

Samutnyttjande med allmänheten

Allmänheten kommer som tidigare skrivet ej kunna stängas ute eller avhysas från uteklassrummen om dessa ligger på allmän plats. Nyttjandet måste ske med ömsesidig respekt. För att tydliggöra den grundläggande funktionen med uteklassrummen så kan skyltar sättas upp. Detta gör allmänheten mer benägen att flytta på sig om en skolklass skulle komma.

För grundskolan som har en strukturerad undervisning där lektionerna planeras i förväg så kan det potentiellt bli problematiskt om uteklassrummen är upptagna av allmänheten, detta kan leda till att lärare kommer att dra sig från att nyttja klassrummen. Förskolan ser det som ett mindre problem om uteklassrummet skulle vara upptaget då dem lätt kan styra om sin planering och barnen kan sitta på marken.

Förhoppningsvis blir problematiken inte allt för stor då allmänheten rimligtvis främst nyttjar anläggningen på helger och kvällar medan skolar nyttjar den dagtid på vardagar.

6.4 Övrigt

6.4.1 Marknadsföring

För att uteklassrummen ska komma till användning måste lärare och pedagoger veta om att dessa finns. I samband med anläggandet av uteklassrummen måste de berörda skolorna informeras om detta. Det bör också tas fram en landningssida på Tyresö kommuns hemsida, likt den för naturskolan, samt en enklare broschyr. Ett nytt lager med placering av utomhusklassrum bör skapas i interna webbkartan.

6.4.2 Litteratur om utomhusundervisning

Att arbeta som pedagog utomhus kräver andra kunskaper än att arbeta som pedagog inomhus. Utomhuspedagogisk kompetens innefattar såväl ett förhållningssätt, som särskilda metoder och konkreta verktyg. (Park- och naturförvaltningens riktlinje för utomhuspedagogik, Göteborgs Stad) För att öka pedagogers kunskap och göra tröskeln till utomhusundervisning lägre föreslås att litteratur för utomhusundervisning köps in till skolorna. Naturskolan har litteratur från Naturskoloföreningen, serien "Att lära in ute", men det finns annan litteratur beroende på kommunens upphandling och ramavtal för skolböcker.

6.4.3 Fördjupat samarbete Tyresös naturskola

I samband med anläggandet av uteklassrum kan man också se över om det går att fördjupa samarbetet med Tyresös naturskola. Ett eventuellt samarbete mellan lärare och pedagoger på BoU och naturskolepedagoger skulle kräva utökad bemanning hos KoFs naturskola. Naturskolan skulle exempelvis kunna befinna sig vid uteklassrummet vid vissa fasta dagar och tider. Naturskolepedagoger kan även hålla utbildning/kurser för lärare och pedagoger vid olika uteklassrum några gånger per år.

6.4.4 Aktivera utomhusklassrummen

Delaktighet i utveckling av utomhusklassrum kan leda till ökat engagemang och en känsla av ansvar för platsen. (Nära park och natur) Barn och elever kan vara delaktiga i namnsättning och utveckling av anläggningarna.

Utomhusklassrummen kan exempelvis få sina teman. I Göteborg finns det några olika uteklassrum som ligger vid havet, sjön, dammar, forntidslämning, klasserna kan besöka olika uteklassrum när de arbetar med respektive tema. Utveckling av tematiska uteklassrum kan göras i samarbete med olika arkeologer, ekologer, naturvårdare, dagvatteningenjörer och andra specialister. Skolor kan initiera och/eller delta i sådana projekt och ge en möjlighet till eleverna att vara delaktiga.

7 Rekommenderad lösning

7.1 Etappindelning

Utomhusklassrum förslås anläggas i flera etapper, där man efter anläggandet av första etappen utvärderar uteklassrummen utifrån drifts- och användarperspektivet. Alla föreslagna placeringar behöver ej förses med ett uteklassrum utan man kan efter utvärdering av etapp 1 välja hur många uteklassrum/placeringar som önskas gå vidare.

Efter beslut har tagits ska ett nytt lager i interna webbkartan skapas.

Etapp 1:

I första etappen tillkommer ett uteklassrum i varje stadsdel. I Bollmora rekommenderas placering nr 3 och i Trollbäcken placering nr 10 – dessa anses mer brådskande då det finns lite närnatur runt skolorna. Även uteklassrum 13 eller 14 i Strand bör genomföras i denna etapp.

Förutsatt att dessa utomhusklassrum ska ha enkel utformning (utformningsalternativ ett - stockbänkar i cirkel) kan denna etapp genomföras av personalen på park- och naturvårdsenheten under 2022.

Etapp 2:

Utomhusklassrum 4 (Petterboda naturområde), 7 (Amaryllisparken) och 11 (Fornuddsparken) inkluderas i följande respektive projekt: ombyggnation av Stimmets skola, detaljplanering och genomförande av bostäder vid Amaryllis och upprustning av Fornuddsparken. Förslaget är att planering och anläggning av utomhusklassrum hanteras av respektive projektgrupp. Här finns även möjlighet att välja mer avancerad utformning (amfi eller sittstockar runt bord) som kan ritas av upphandlade konsulter.

Etapp 2 kan ske parallellt med etapp 3.

Etapp 3:

Efter att utvärdering av etapp 1 har gjorts kan planering och genomförande av utomhusklassrum 1, 2, 5, 6, 8, 9, 12 samt 13 eller 14 påbörjas. Val av utformning, tid och exakt placering bör baseras på utvärdering av tidigare anlagda uteklassrum.

Tillvägagångsätt vid anläggande av etapp 1:

- Val av exakt placering och passande utformning.
- Förbereda informationsmaterial (skyltar och ev. annat).
- Uppförande av utomhusklassrum.
- Informationsspridning i BOU – bland skolorna, bl. bokning av anläggningarna.
- Anläggningarna utvärderas efter två terminer.
- Uppföljning (trygghetsfrågor, slitage, användningsgrad, om bokningssystemet har funkat, om skolorna är nöjda). Vid utvärdering av första etappen ska även uppföljning göras avseende prövning av barnets bästa.

Tillvägagångsätt vid anläggande av etapp 2 och 3:

- Uppförande av resterande utomhusklassrum med lärdomar från tidigare etapp.

7.2 Nyttokalkyl

Uppförandet av uteklassrum kräver inga större investeringar eller driftsbudget. Om uteklassrummen nyttjas i den omfattning som det finns potential för så kommer stora nyttor att kunna uppnås. Att vistas mer i naturen leder enligt forskning till bättre folkhälsa vilket på lång sikt leder till minskade kostnader för samhället. Att barn och elever tidigt lär sig att ta hand och värna om naturen leder också till en långsiktig nytta. Pedagoger, lärare, barn och elever kan ges en bättre, mer stimulerande och varierande arbets- och läromiljö.

7.2.1 Kostnader

Investeringskostnader och driftkostnader ligger som sekretessmärkt bilaga, Investering och driftkostnader.

Kostnader som uppstår är anläggande av uteklassrummen, uppdelat på följande

- Stockbänkar
- Eldstad
- Soptunna
- Skylt
- Gräv arbeten/markarbeten
- Risk

Kostnaden går att påverka bland annat beroende på om uteklassrummet utrustas med eldstad och soptunna eller ej. Kostnadsuppskattningar bygger på uppgifter från park och naturvårds

Finns möjlighet till medfinansiering i och med LONA- ansökan för placering 9.

Driften består främst av tillsyn, där eldstad kräver med tillsyn, samt underhåll vid behov.

7.3 Projektupplägg

7.3.1 Avgränsningar

Exakt placering och utformning av utomhusklassrum – man behöver vara på plats för att bestämma det.

7.3.2 Resursbehov

Personal från park- och naturvårdsenheten för val av exakt placering och uppförande samt uppsättande av skyltar.

Personal från park- och naturvårdsenheten för drift och skötsel (inkl. tillsyn) samt reparation.

Projektledare/projektgrupper för upprustning av Fornuddsparken, detaljplanearbete för bostäder vid Amaryllis samt ombyggnation av Stimmets skola.

Geodataenheten för att skapa lager i interna webbkartan.

Personal från Kommunikationsstaben eller koordinator på avdelningen Strategi och samhällsutveckling för att skapa en ny sida på tyreso.se.

Enheter på SBK som arbetar med dagvattenhantering vid eventuellt samarbete kring anläggning av vattendammar eller återställande av våtmarker.

7.3.3 Interna mottagare

Park- och naturvårdsenheten.

Projektgrupper för upprustning av Fornuddsparken, detaljplanearbete för bostäder vid Amaryllis samt ombyggnation av Stimmets skola.

8 Övrigt

8.1 Cirkulära perspektivet

I den mån det är möjligt bör klassrummen tillverkas av omkullblåsta träd från närområdet, alternativt träd som gallras eller tas ned vid exploatering. Inga träd ska tas ned vid anläggandet av uteklassrum. Så lite åverkan som möjligt ska göras på naturen vid anläggandet av uteklassrum.

Uteklassrummen bidrar till en inspirerande miljö där det rimligtvis faller sig naturligt att prata om just naturen och klimatet och varför vi alla bör värna om och engagera oss i dessa frågor.

8.2 Barnens bästa

Uteklassrum bedöms vara bra för alla barn, därför har en barnkonsekvensanalys ej gjorts. Det är viktigt att tänka på att alla barn, oavsett funktionsvariation, ska kunna nyttja uteklassrum. Vid utvärdering av första etappen ska även uppföljning göras avseende prövning av barnets bästa.

9 Bilagor

Bilaga. *Beskrivning av placeringar*

Bilaga. *Frågeunderlag förskolor och grundskolor*

Bilaga. *Investering och driftkostnader (sekretessbelagd)*